

Ланіна І. С.

*доцент кафедри фінансового менеджменту
та фондового ринку*

*Одеський національний економічний університет,
м. Одеса, Україна*

Кравченко О. М.

*доцент кафедри міжнародного менеджменту та інновацій
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса, Україна*

Кула М.В.

*доцент кафедри економіки
Національний університет «Одеська політехніка»,
м. Одеса, Україна*

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Особливість професійної діяльності викладача закладу вищої освіти полягає в тому, що вона організована комплексно і складається з кількох видів, що мають спільні компоненти. Багатоаспектність у професійній діяльності викладача проявляється як його здатність інтегрувати різні сфери, здатність творчо виконувати кілька видів діяльності одночасно.

Викладач закладу вищої освіти в процесі своєї діяльності виконує деякі функції, а саме навчальну, виховну, комунікативно-організаційну та науково-дослідницьку функції. Сучасні зміни зовнішнього інформаційного середовища визивають необхідність появи нових функцій викладача, таких, як:

- креативно-розвиваюча;
- конструктивно-проектувальна;
- інноваційно-підприємницька.

Для ефективної реалізації всіх своїх функцій викладачеві необхідні різні багатоаспектні професійні компетенції, які характеризуються як єдність теоретичних та практичних професійних знань викладача та його готовність до здійснення педагогічної діяльності, саморозвитку та вдосконалення.

Професійна діяльність впливає на вдосконалення наявних компетенцій та формування нових компетенцій викладача, що може бути результатом продуктивного переосмислення власних професійних дій, досягнення нової професійної кваліфікації тощо. Обсяг компетенцій може бути об'єктивно розширений, якщо викладач має професійне та особистісне зростання, а може залишатися тим самим, якщо викладач не орієнтований на свої більш високі результати роботи.

Під впливом наростаючих тенденцій глобалізації вищої освіти інноваційна діяльність викладача стає обов'язковим компонентом особистісної педагогічної системи, оскільки під інноваціями розуміється не лише створення та розповсюдження нововведень, а насамперед зміни у свідомості викладача, його стиль мислення, його спосіб діяльності.

Інноваційна діяльність викладача вважається необхідною умовою професіоналізму. Саме інновації посилюють та збагачують педагогічну діяльність характеристиками, що сприяють досягненню найвищого рівня професіоналізму. [1] У зв'язку з цим однією з нових функцій викладача закладу вищої освіти вважаємо інноваційно-підприємницьку функцію. Для її реалізації викладач повинен мати певні інноваційні компетенції.

Інноваційний потенціал викладача - це сукупність соціокультурних та творчих характеристик його особистості, що виражає прагнення до вдосконалення професійно-педагогічної діяльності, а також наявність внутрішніх засобів та методів, що забезпечують цю готовність. Сюди ж відноситься прагнення і здатність розвивати свої інтереси та ідеї,

шукати власні нетрадиційні вирішення проблем, творчо сприймати і реалізовувати існуючі нестандартні підходи в освіті.

Можна виділити такі основні інноваційні компетенції викладача закладу вищої освіти:

- інноваційна чутливість;
- ініціативність;
- підприємливість.

Одним із аспектів інноваційної чутливості викладача є його орієнтація на різні стратегії самоствердження. В інноваційній діяльності у педагогів більш виражені конструктивні стратегії самоствердження, умовами розвитку яких є: позитивне ставлення до новаторства, розуміння сутності самоствердження, особливості його прояву в інноваційній діяльності; вміння оцінювати інноваційну ситуацію та конструктивно вирішувати протиріччя, що виникли в ході її реалізації; позитивне ставлення до себе, що дозволяє продуктивно взаємодіяти з учасниками інноваційного процесу, орієнтація викладачів на саморозвиток, варіативність форм професійного саморозвитку педагогів у системі підвищення кваліфікації тощо.

Ініціативність може розглядається як інтелектуальна якість особистості, що тісно пов'язана із її здібностями. Ініціативність – це не тільки риса характеру чи риса особистості, а й здатність проявляти ініціативу.

Щодо визначення ініціативності існує багато суперечок, але найчастіше її визначають як здатність до вираження прогресивних, творчих ідей у процесі активної діяльності, як міру активної участі у цій діяльності, як здатність до самостійних дій. Ініціативність сприймається як моральна якість і властивість особистості, сукупність зусиль і дій, вкладених у реалізацію новаторських пропозицій, задоволення інтересів і потреб, які є у основі виникнення ініціативи.

Можна виділити такі риси ініціативної поведінки:

- різноманітність способів поведінки;
- швидкість, гнучкість, час переходу від одного способу дії до іншого – у разі необхідності;
- точний розрахунок ситуації та її динаміки, вміння «підганяти» дії під ситуацію та дотримуватися її логіки, і в той же час добиватися поставленої мети. Важлива також здатність надавати своїм діям ширший зміст і у зв'язку з цим можливість підкоряти себе конкретні ситуації;
- вміння діяти з повною віддачою, не зупинятися перед труднощами;
- вміння доводити розпочате до кінця;
- здатність утримувати дальню мету, тобто чітка цілеспрямована поведінка.

Ступінь ініціативності стимулює духовну інтеграцію та розвиток викладача, що створює передумови для його гармонійного розвитку.

Підприємливість у загальноприйнятому розумінні – це винахідливість у поєднанні з енергією та практичністю. Підприємливість обов'язково передбачає оригінальний підхід до оцінки та реалізації ситуації, заснований на її творчому осмисленні.

Підприємливість проявляється не тільки у сфері бізнесу, а й у генеруванні ідей у науці, у винахідництві, у культурній творчості, у політичній діяльності і навіть у побутової сфері в багатьох людей, які не займаються професійною підприємницькою діяльністю.

Особливий акцент у понятті «підприємливість» робиться на вміння використовувати ту чи іншу можливість, діяти відповідним чином і швидко реагувати на реальність, що змінюється. Заповзятливий викладач є творцем нових ідей або має талант їх знаходити і втілювати в життя.

Ці три ключові інноваційні компетенції викладача закладу вищої освіти: інноваційна чутливість, ініціативність, підприємливість (заповзятливість) – дозволяють йому не лише виконувати свої традиційні функції, а й займатися інноваційною діяльністю.

Предметом інноваційної діяльності викладача можуть бути науково-інноваційні та навчально-інноваційні розробки.

Науково-інноваційна розробка - це розробка, що здійснюється в рамках пріоритетних напрямів розвитку науки, техніки та технологій, на замовлення та за рахунок коштів державних та місцевих органів влади, установ та організацій різних форм власності, юридичних та фізичних осіб, університету та відповідає критеріям інноваційності.

Навчально-інноваційна розробка - це розробка підручників, навчальних посібників, освітніх технологій та їх забезпечення, навчально-методичних комплексів у паперовій та електронній формі, що відповідають критеріям інноваційності.

Інформатизація освіти призвела до появи різних інноваційних моделей організації навчального процесу за допомогою різноманітних інформаційних технологій. До сучасного викладача закладу вищої освіти пред'являються підвищені вимоги в галузі педагогічної підготовки, організації контролю результатів навчання, створення та використання електронних, інтерактивних технологій навчання.

Широке впровадження у практику отримали електронні учбові посібники, пов'язані з освітніми та інноваційними розробками викладачів. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки [2] говорить про те, сьогодні освіта відстає від цифровізації, і необхідно докласти більше зусиль, щоб скористатися інструментами та сильними сторонами нових технологій, одночасно вирішуючи проблеми щодо можливих зловживань, таких як кібервотторгнення та проблеми конфіденційності. В Стратегії визначено, що в основі концептуальної моделі інноваційної вищої освіти України має бути покладений кібернетичний принцип необхідного розмаїття, тобто урізноманітнення елементів системи освіти. [3]

Таким чином, інноваційна діяльність викладача є необхідною умовою його професіоналізму, а розвиток ключових інноваційних компетенцій – одне з важливих завдань, які стоять перед системою підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів.

Список використаних джерел:

1. Єрмоленко А. Б., Кулішов В. С., Шевчук С.С. Розвиток інноваційної компетентності сучасного педагога професійної школи. *Професійна освіта*. №5 (194) 2020. С. 52 – 57.
2. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки. Міністерство освіти і науки України. Київ. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoiosviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>
3. Ляхович Г., Біланинець В. Концептуальні підходи до розуміння інноваційної діяльності у сфері освіти. «Інновації в освіті: перспективи розвитку» : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції [м. Тернопіль, 20 травня 2021 р.]. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. С.85-88.